

Toussaint Hočevar

GEOGRAFSKA RAZPOREDITEV, STAROSTNA STRUKTURA IN RELATIVNA OSVEŠČENOST SLOVENSKE JEZIKOVNE SKUPINE V ZDA

V tej razpravi bom obravnaval podatke popisov ZDA o slovenski jezikovni skupini (SJS), se pravi osebah, ki so navedle slovenščino kot materni jezik. Podatke popisa iz leta 1970 bom primerjal z odgovarjajočimi podatki popisa iz leta 1940 oziroma podatki o ostalih jezikovnih skupinah, in to glede številčnosti, geografske razporeditve, starostne strukture in relativne jezikovne oziroma etnične osveščenosti.

Pravzaprav vsebuje le popis iz leta 1970 podatke o maternem jeziku za celotno prebivalstvo, in sicer na osnovi 15 odstotnega vzorca. Podatki v ostalih popisih so omejeni bodisi na osebe, ki so bile rojene izven ZDA, bodisi na njih in njihove otroke, z izjemo popisa iz leta 1940, ki vsebuje jezikovne podatke tudi za osebe, katerih oba starša sta bila rojena v ZDA. Osnova podatkov popisa iz leta 1940 je 5 odstotni vzorec, omejeni pa so na belopolto prebivalstvo. Ker pomenijo pripadniki ostalih ras le neznamenit odstotek SJS, njihova izključitev v popisu iz leta 1940 ne vpliva bistveno na primerljivost s podatki iz leta 1970.

Podatki o maternem jeziku v popisu iz leta 1970 izhajajo iz odgovorov na vprašanje: »Kateri jezik so govorili poleg angleščine na domu anketirane osebe, ko je bila otrok?« Kot beremo v uvodu ustreznega zvezka podatkov popisa, podatki o maternem jeziku ne utegnejo biti odločilni glede obstoječega jezikovnega znanja anketirane osebe, še zlasti, ker je bil namen zbiranja jezikovnih podatkov ugotavljanje posameznih etničnih skupin.¹ Torej odsevajo podatki iz leta 1970 v prenekaterih primerih prej anketirancevo zavest pripadnosti določeni etnični skupini kakor pa poznavanje njenega jezika.

Kaže, da je leta 1940 veljala strožja definicija, saj je bil materni jezik formalno opredeljen kot jezik, ki so ga govorili na domu anketirane osebe v njenih zgodnjih otroških letih, mnogi popisovalci pa so to definicijo tolmačili, kakor da bi se nanašala na jezik, ki ga je govorila anketirana oseba. Različnost kriterijev, ki so jih uporabljali pri obeh popisih, sicer nekoliko omejuje primerljivost podatkov, vendar ne toliko, da bi zasenčila obrise sprememb, ki jih želimo izluščiti.²

Pisci, ki so doslej obravnavali število in razporeditev prebivalcev slovenskega rodu v ZDA, so uporabljali podatke uradnih popisov le v omejeni meri. Tako je npr. leta 1950 Slava Lipoglavšek-Rakovec objavila obširno razpravo o slovenskih izseljencih.³ Ker pa ji, kot kaže, niso bili na voljo podatki popisa iz leta 1940, ki so bili objavljeni leta 1943, se je naslonila predvsem na fragmentarne podatke popisa iz leta 1930 in na podatke o članstvu slovenskih podpornih društev, ki jih je dobila tik pred drugo svetovno vojno. Zaradi skoposti podatkov je Rakovčeva osredotočila raz-

¹ U. S. Bureau of the Census, *1970 Census of Population. Subject Reports. National Origin and Language* (Washington, D. C., 1973), str. X.

² U. S. Bureau of the Census, *Sixteenth Census of the United States: 1940. Population. Nativity and Parentage of the White Population. Mother Tongue* (Washington, D. C., 1943), str. 1.

³ Slovenski izseljenci. Geografski pregled predvojnega stanja, Geografski vestnik, 22 (1950), str. 2—60.

iskavo na opis naselbin s slovenskimi društvi. Izdelala je tudi zemljevida, ki kažeta število podpornih društev po posameznih krajih ZDA oziroma posebej za državi Pennsylvania in Ohio.

Glede celotnega števila Slovencev v ZDA obstajajo različne cenitve, ki jih je moč medsebojno uskladiti le, če upoštevamo, da se ne nanašajo na isto skupino. Tako je l. 1946 Janko N. Rogelj⁴ na seji Združenega odbora jugoslovanskih Američanov ocenil število Slovencev v ZDA na 250.000 in dodal, da šteje pet največjih podpornih organizacij 156.000 članov.

1966. je Joshua A. Fishman⁵ pisal o padajočem številu pripadnikov ne-angleških jezikovnih skupin in v tabelarnem pregledu pokazal, da je znašalo leta 1910 število izven ZDA rojenih Slovencev 123.631, leta 1960 pa jih je bilo le še 32.108.

Milena Gobetz in Breda Lončar⁶ sta leta 1976 poročali, da živi v ZDA po cenitvi profesorja Rauceka 400.000 Slovencev, po cenitvi Slovenskega ameriškega inštituta, ki ga vodi profesor sociologije Edward Gobetz, pa pol milijona.

Kot vidimo, uporablja Fishman najožjo definicijo jezikovne pripadnosti, ki zajema le Slovence, ki so bili rojeni izven ZDA. Definicija ameriškega popisnega urada je širša, saj se podatki o maternem jeziku, ki jih vsebujeta popisa iz leta 1940 in 1970, nanašajo na celotno prebivalstvo, ne glede na kraj rojstva anketirane osebe oziroma njenih staršev. Končno zajemata cenitvi Združenega odbora za leto 1945 in Gobčeva cenitev slovenske priseljence in njihove potomce ne glede na jezik.

Če vzamemo za izhodišče cenitev Združenega odbora iz leta 1945 in apliciramo nanjo stopnjo rasti, ki jo je do leta 1976 izkazalo celotno prebivalstvo ZDA, se pravi 51 odstotkov, potem dosežemo število 377.500. Vendar moramo upoštevati, da ta izračun ne upošteva porok z osebami neslovenskega rodu. Številčnost takih mešanih porok so ugotovili za Forest City v severovzhodni Pennsylvaniji Ludwig R. Harvatin in sodelavci,⁷ in sicer je znašal delež mešanih zakonskih zvez, ki so jih sklenile osebe, katerih eden oziroma oba starša sta bila rojena na Slovenskem, 51 odstotkov. Če upoštevamo, da je v Forest Cityju slovensko prebivalstvo dokaj zgoščeno, saj znaša 27 odstotkov celotnega prebivalstva, potem lahko sklepamo pri celotni SJS v ZDA na višji odstotek mešanih zakonov. Če računamo, da je znašal delež mešanih zakonov 80 %, dobimo 479.500 oseb slovenskega rodu. Če pa bi znašal delež mešanih zakonskih zvez 96 %, bi število oseb slovenskega rodu v razdobju 1945—1976 naraslo na pol milijona, torej na število, ki odgovarja Gobčevi cenitvi.

Tukaj bom obravnaval SJS, torej ne skupine oseb slovenskega rodu, ki je sicer številčnejša. Prvič zaradi tega, ker obstajajo sistematični, uradni podatki le za SJS. Drugič, ker menim, da poznavanje slovenskega jezika stopnjuje dojemljivost za slovenske kulturne vrednote, vidik, ki je pomemben glede usmerjanja kulturne politike. Končno moramo upoštevati, da neuradni podatki, kot so razne zgoraj omenjene cenitve števila oseb slovenskega rodu, ne vsebujejo sankcije, ki izhaja iz podatkov uradnega popisa.

⁴ Koliko nas je, Ameriški družinski koledar 1946, ki ga citira Lipoglavšek-Rakovec.

⁵ *Language Loyalty in the United States* (The Hague: Mouton, 1966), str. 35—36. Navajam po Josephu Paternostu, *The Slovenian Language in the U. S.: Research Opportunities*, referat na zborovanju Ameriškega združenja za slovanske študije, ki je bilo oktobra 1977 v Washingtonu.

⁶ *Slovenian Language Manual* (Willoughby Hills, Ohio, Slovenian Research Center of America, Inc., 1976), str. 280.

⁷ *Study of Local Slovenes Reveals Interesting Data*, Forest City News, 24. feb. 1977, str. 10.

Geografska razporeditev SJS

Tabela 1 prikazuje razporeditev SJS po državah, velikomestnih območjih (Standard Metropolitan Statistical Area ali SMSA) in mestih (City). Od celotnega števila 82.500 oseb SJS jih je leta 1970 živelo 27.500 (33 odstotkov) v državi Ohio. Nadaljnjih 10.000 (12 odstotkov) so jih našli v Pennsylvaniji. Ker so bili v teh dveh državah pripadniki SJS osredotočeni v velikomestnih območjih Lorrain-Elyria (900), Cleveland (22.500), Akron (1200), Youngstown-Warren (900) in Pittsburgh (6000), je živelo vzdolž industrijske osi Cleveland-Pittsburgh kakih 31.500 oseb SJS, oziroma 38 odstotkov celotnega števila v ZDA.

K 45 odstotkom v OhIU in Pennsylvaniji lahko prištejemo 23 odstotkov v državah zahodnega območja Velikih jezer, to so Illinois (8000), Wisconsin (5500) in Minnesota (5000). Tudi tukaj kaže popis zgoščenost v velikomestnih območjih Chicaga (7000), Milwaukeeja (3500) in Duluth-Superiora (4000). Končno sta šteli državi Kalifornija (6000) in New York (3500) 12 odstotkov vseh oseb SJS. Na vseh ostalih 43 držav, ki jih zgoraj nisem upošteval, je odpadlo 20 odstotkov.

Padec števila oseb SJS, ki je znašal v razdobju 1940—1970 54 odstotkov, ni bil regionalno enakomeren. V OhIU in Marylandu je bil pod poprečjem, saj je znašal manj kot 30 odstotkov, nekatere države pa so izkazale celo porast. Tako se je število tistih, ki so živeli na Floridi, povečalo od leta 1940, ko je tam živelo sicer le 60 oseb, za šestnajstkrat. V Virginiji je znašal porast 100 odstotkov, v Teksasu 60 odstotkov in v Arizoni 50 odstotkov.

Razmeroma nizek padec v OhIU bi utegnil biti deloma v zvezi z gostoto slovenskega življa v clevelandskem območju, ki prispeva k ohranjanju slovenščine, upoštevati pa moramo tudi priseljevanje iz gospodarsko hiraljočih predelov Pennsylvanije in Zahodne Virginije. Naj omenim, da je sociološke vidike tega priseljevanja nedavno obravnavala Irene P. Winner.⁸

Nizek padec v Marylandu in porast v Virginiji velja pripisati zaposlovanju v javni upravi na velikomestnem območju Washington, kjer so leta 1970 našli 500 oseb SJS. Končno je številčni porast na Floridi, v Arizoni in Teksasu zvezan s splošnim selitvenim tokom prebivalstva v države t. i. Sončnega pasu (Sun Belt).

Največje izgube so utrpeli države z gospodarskimi panogami, v katerih je prišlo do zmanjšanja zaposlenosti zaradi uvajanja kapitalno intenzivnejše tehnologije, predvsem v rudarstvu. V Pennsylvaniji (premog), Montani (premog in bakrova ruda) in Zahodni Virginiji (premog) je znašal padec števila oseb SJS nad 70 odstotkov, v Minnesoti (železova ruda) pa 64 odstotkov. Izgube v ostalih državah so razvidne iz tabele 1.

V velikomestnih območjih so osrednja mesta utrpela znatne izgube zaradi bega belopoltega prebivalstva v predmestja. Tako je mestna občina San Francisco izgubila 81 odstotkov SJS, Los Angeles 75 odstotkov, Cleveland in New York po 65 odstotkov, Milwaukee pa 62 odstotkov.

Med evropskimi jezikovnimi skupinami, ki jih izkazuje popis ZDA, je padec števila SJS na prvem mestu. Če ugodnejše stanje pri nekaterih skupinah, denimo pri nemški oziroma poljski, lahko pripišemo večji osnovi, pa ne moremo po isti poti pojasniti v primeri s Slovenci ugodnejšega stanja pri Hrvatih, Srbih in Slovaki. Podatki v tabeli 2 nas torej glede SJS postavljajo pred pomembna vprašanja, ki jih ni moč pojasniti v okviru pričujoče razprave. Omenim naj le, da bi bilo treba preizkusiti družbeno-

⁸ The Question of Cultural Point of View in Determining the Boundaries of Ethnic Units: Slovene Villagers in the Cleveland, Ohio Area, Papers in Slovene Studies 1977, zlasti str. 78—79.

Indiana	3 020	1 431	0,47	1 540	286	1 340	953	140	192
Washington	3 280	1 366	0,42	1 760	375	1 460	865	60	126
Florida	60	1 091	18,18	40	308	20	648	—	135
New Jersey	4 380	1 028	0,23	1 640	239	2 520	660	220	129
Connecticut	1 760	807	0,46	760	298	980	438	20	71
Kansas	1 220	671	0,55	480	233	680	348	60	90
Texas	320	523	1,63	200	80	80	348	40	95
Arizona	300	459	1,53	160	125	140	282	—	52
Missouri	680	377	0,55	380	75	280	270	20	32
Maryland	440	367	0,83	220	61	180	263	40	43
Wyoming	1 660	347	0,21	720	80	920	234	20	33
Virginia	160	323	2,02	60	25	100	192	—	106
Washington SMSA ^c	—	538	—	—	74	—	364	—	100
Montana	1 820	321	0,18	780	116	1 040	190	—	15
West Virginia	1 560	300	0,19	560	84	940	197	60	19
Vse ostale države	5 240	2 349	0,45	2 660	490	2 460	1 507	120	352

a) zajema tudi del države Minnesota — b) zajema tudi del države Pennsylvania — c) zajema tudi District of Columbia in del države Maryland

Opomba: Podatki za leto 1940 obsegajo le belopolko prebivalstvo. Leta 1970 je bilo od vseh SJS 82.321 oseb SJS 82.150 belopolnih, 41 črnopolnih, 130 pa jih je odpadlo na ostale rase. Zaradi neznatnega odstotka črnopolnih oziroma ostalih ras nisem upošteval posebej.

Viri: U. S. Bureau of the Census, *Sixteenth Census of the United States: 1940. Population. Mother Tongue* (Washington, 1943) ter *1970 Census of Population. Vol. 1. Characteristics of the Population* (Washington, 1973), zvezki 1—52.

politične dejavnike, ki vplivajo na jezikovno ohranjanje, upoštevati pa bi morali tudi družbenopsihološke vidike. Kritično bi bilo treba pretrresti kriterije, ki so jih uporabljali pri zbiranju in urejanju statističnih podatkov. Od popisnega urada ZDA sem dobil pismo z dne 14. marca 1978, v katerem mi je ga Napeo McKenney, vodja oddelka za etnično in rasno statistiko, pojasnila, kako so urejali nekatere podatke, ki so bili uvrščeni med rezultate popisa iz leta 1970. Citiram:

»Osebe, ki so navedle jugoslovanščino kot materni jezik, smo uvrstili enako kot osebe, ki so navedle srbo-hrvaščino, ter jih vključili v število, ki ga izkazuje srbo-hrvaška rubrika. Osebe, ki so navedle makedonščino in bolgarščino, so vključene v kategorijo »drugi baltsko-slovanski govori«. Za osebe, ki so navedle splošno oznako slovanščina (Slavic) ni posebne rubrike. Pri določitvi jezika smo se ravnali po podatku o deželi rojstva (oziroma deželi rojstva staršev, če je bila tista oseba rojena v ZDA). Na primer smo pri osebah, ki so navedle kot jezik slovanščino, dežela rojstva pa je

TABELA 2. BELOPOLTO PREBIVALSTVO ZDA PO GLAVNIH JEZIKOVNIH SKUPINAH (v tisočih)

	1940	1970	<u>1970</u> 1940
ZDA, skupaj	118 392	178 119	1,50
<i>Severozahodna Evropa</i>			
angleščina	93 040	139 783	1,50
norveščina	658	612	0,93
švedščina	831	625	0,75
dánščina	227	194	0,85
holandščina	267 }		
flamščina	54 }	345	1,07
francoščina	1 412	2 393	1,69
<i>Srednja Evropa</i>			
nemščina	4 950	6 055	1,22
poljščina	2 416	2 434	1,01
češčina	520	452	0,87
slovaščina	484	510	1,05
madžarščina	453	446	0,99
srbsčina	38 }		
hrvaščina	115 }	239	1,56
slovenščina	179	82	0,46
<i>Vzhodna Evropa</i>			
ruščina	585	333	0,57
ukrajinščina	84	249	2,97
armenščina	68	100	1,47
litvanščina	273	292	1,07
finščina	230	213	0,93
romunščina	66	56	0,86
jidiš	1 751	1 591	0,91
<i>Južna Evropa</i>			
grščina	274	456	1,67
italijanščina	3 767	4 135	1,10
španščina	1 861	7 475	4,02
portugalščina	216	355	1,65

Opomba: Regionalna klasifikacija sledi tabelam popisa iz leta 1940.

Vira: U. S. Bureau of the Census, *Sixteenth Census of the United States: 1940. Population, Nativity and parentage of the White Population. Mother Tongue* (Washington, 1943) ter *1970 Census of Population. Subject Reports. National Origin and Language* (Washington, 1973).

bila Poljska, opredelili jezik kot poljščino; če je bila dežela rojstva Jugoslavija, pa kot slovanščino (Slovak).«

Pojasnilo ge. McKenney osvetljuje problem urejanja popisnih podatkov. Osebe slovenske jezikovne skupine, ki so namesto slovenščine navedle jugoslovanščino oziroma slovanščino, so prišteli k srbo-hrvaški oziroma slovaški skupini in je tako prišlo do negativnega odklona v številu oseb SJS, ki ga navaja popis iz leta 1970. Toda če je omenjeni odklon enakomeren glede obravnavanih generacijskih skupin in ostalih karakteristik, zaradi tega še ne bi bili ovrženi zaključki pričujoče razprave glede geografske razporeditve, starostne strukture in relativne osveščenosti. Sicer pa prav to, da neka oseba ne zna pravilno opredeliti svojega jezika, kaže na nizko raven osveščenosti, ki se približuje ravni onih, ki so sicer doma vsaj občasno slišali slovensko govorico, a so pri popisu navedli le angleščino. Tukaj se bom omejil na primerjalni prikaz podatkov, ki nakazuje premike v jezikovni oziroma etnični osveščenosti SJS, in sicer ločeno po generacijskih skupinah.

Spremembe v starostni strukturi in relativni osveščenosti

Najprej naj poudarim, da spremembe v številu in starostni strukturi manjšinskih skupin kot je SJS ne potekajo vzporedno z onimi, ki jih izkazuje celotno prebivalstvo. Razsejane skupine so namreč podvržene asimilacijskim učinkom, to pa pomeni, da je njihovo številčno ohranjanje v veliki meri odvisno od priseljevanja.

Zaradi omenjenih vidikov je pomembna ločitev med osebami SJS, ki so bile rojene izven ZDA (prva generacija), onimi, ki so bile rojene v ZDA, eden ali oba starša pa izven ZDA (druga generacija), ter končno osebami, ki so bile rojene v ZDA pravtam rojenim staršem (tretja generacija — ki pa v naslednjih izvajanjih vključuje tudi sledeče generacije v Ameriki rojenih oseb slovenskega jezika).

TABELA 3. STAROSTNA STRUKTURA SLOVENSKE JEZIKOVNE SKUPINE
PO GENERACIJSKIH PODSKUPINAH
(ležeči tisk označuje odstotne vrednosti)

1940							
	Skupaj	Do 25 let	25—34	35—44	45—54	55—64	65 let in več
I.	75 000 100,0	1 860 2,5	4 920 6,5	13 720 18,2	29 020 38,4	18 920 25,0	7 120 9,4
II.	97 300 100,0	54 200 55,7	30 140 31,0	9 580 9,8	2 580 2,7	600 0,6	200 0,2
III.	5 780 100,0	3 160 54,7	1 200 20,8	440 7,6	660 11,4	200 3,5	120 2,1
1970							
	Skupaj	Do 14 let	14—24	25—44	45—64	65—74	75 let in več
I.	19 178 100,0	377 2,0	666 3,5	2 617 13,7	4 763 24,8	4 902 25,6	5 853 30,5
II.	54 103 100,0	1 595 3,0	1 125 2,1	11 416 21,1	36 237 67,0	3 269 6,0	461 0,9
III.	9 040 100,0	813 9,0	2 857 31,6	4 917 54,4	403 4,5	38 0,4	12 0,1

Opomba: I. = prva generacija, II. = druga generacija, III. = tretja generacija. Glede pojasnila o obrobjenih skupinah glej obrazec na str. 222.

Viri: Isto kakor v tabeli 2.

V razdobju med 1940 in 1970 je število izven ZDA rojenih oseb SJS zdrknilo od 76.000 na 19.000, torej je znašal številčni padec prve generacije 75 odstotkov (tabela 3), kar pomeni, da priseljevanje še zdaleč ni odtehtalo izumiranja prve generacije. Prav zaradi tega se je prva generacija tudi postarala, pri čemer imam v mislih krčenje deleža mlajših od 20 let in večanje deleža starih nad 65 let. Pri prvi generaciji se je sicer delež mlajših od 25 let zvišal od 2,5 na 5,5 odstotka, vendar pa je delež starih nad 65 let zrasel od 9,4 kar na 56,1 odstotka.

Pri drugi generaciji 45-odstotni padec na prvi pogled preseneča, saj je bila na začetku obravnavanega razdobja srednja starost te podskupine 25 let, iz česar bi sklepali na nizko stopnjo umrljivosti. Obenem bi pričakovali, da se je druga generacija znatno krepila z dotokom otrok, rojenih prvi generaciji, ki je imela leta 1940 več kot 20.000 oseb pod 45. letom starosti, torej pretežno v rodni dobi, če upoštevamo celotno razdobje.

Da bi razložili paradoksn visok padec v vrstah druge generacije, moramo vzeti v pretres podatke po posameznih starostnih skupinah. Ker druga generacija takorekoč ni podvržena priseljevanju oziroma izseljevanju, lahko sledimo osebam, ki so imele leta 1940 manj kot 35 let, do leta 1970, ko so prišle v starostno skupino 30 do 65 let. Ker se starostni intervali, za katere so objavili podatke obeh popisov, ne ujemajo popolnoma, sem izračunal sledeče razmerje:

osebe v starosti 25—64 let pri popisu iz leta 1970

osebe pod 35 leti pri popisu iz leta 1940

Za drugo generacijo SJS znaša vrednost gornjega količnika 0,57, kar je veliko manj kakor pa odgovarjajoča vrednost 1,15 za celotno belopolto prebivalstvo ZDA. Tako znatnega odstopanja ni moč razložiti drugače kakor tako, da številne osebe, za katere so njihovi starši oziroma one same navedle leta 1940 slovenščino kot materni jezik, leta 1970 tega niso storile. Gre torej bodisi za začetno pomanjkanje slovenske zavesti (pri osebah, za katere so starši navedli slovenščino, one same pa 30 let kasneje tega niso storile), bodisi za kasnejšo izgubo te zavesti (pri osebah, ki so same navedle slovenščino leta 1940, 1970 pa ne). Zaradi relativne številčnosti druge generacije velja pripisati osipu, ki izhaja iz njene nizke osveščenosti, levji delež celotne izgube števila SJS v razdobju med 1940 in 1970. Glej tabelo 3.

Pri sicer manj številčni tretji generaciji opažamo v istem razdobju prav nasprotno tendenco, torej porast slovenske osveščenosti. Za to skupino znaša po gornjem obrazcu izračunani količnik 1,22, to pa je nad ustreznim količnikom za celotno ameriško belopolto prebivalstvo tretje generacije, ki znaša 1,13.

Da bi SJS primerjal z drugimi jezikovnimi skupinami, sem pretvoril pravkar obravnavani količnik v indeks osveščenosti, katerega osnovo (100) tvori poprečni količnik za vse jezikovne skupine (tabela 4). Pri tretji generaciji vrednost indeksa presega 100 pri vseh jezikovnih skupinah razen pri tisti, ki je navedla angleščino kot edini jezik. Torej se je jezikovna osveščenost tretje generacije dvignila pri vseh neangleških jezikovnih skupinah, in sicer najbolj pri švedski, danski, ukrajinski in nemški. Za drugo generacijo je indeks povsod na nižji ravni, vendar pa znaša nad 150 pri Ukrajincih, Dancih, Nemcih in Švedih. Vrednost pod 100, kar kaže na padec jezikovne osveščenosti, izkazuje druga generacija slovenske, ruske, poljske in madžarske skupine.

TABELA 4. PREMIKI V OSVEŠČENOSTI IZBRANIH JEZIKOVNIH
IN GENERACIJSKIH SKUPIN, 1940—1970

Jezikovna skupina	II. generacija		III. generacija	
	Količnik osveščenosti	Indeks osveščenosti	Količnik osveščenosti	Indeks osveščenosti
Skupaj	1,15	100	1,13	100
<i>Severozahodna Evropa</i>				
angleška	—	—	0,95	84
norveška	1,68	146	3,14	278
švedska	1,79	156	5,73	507
danska	2,07	180	5,41	479
holandska	1,45	126	2,07	183
francoska	1,58	137	2,16	191
<i>Srednja Evropa</i>				
nemška	1,82	158	3,61	319
poljska	0,99	86	2,61	231
češka	1,15	100	1,74	154
slovaška	1,24	108	2,26	200
madžarska	1,13	98	3,19	282
srbo-hrvaška	1,60	139	3,01	266
slovenska	0,57	50	1,22	108
<i>Vzhodna Evropa</i>				
ruska	0,76	66	1,80	159
ukrajinska	2,41	210	4,30	381
litvanska	1,16	101	3,02	267
jidiš	1,35	117	2,33	206
<i>Južna Evropa</i>				
grška	1,44	125	2,46	218
italijanska	1,16	101	3,08	273
španska	1,36	118	1,90	168

Opomba: Glede pomena in izračuna tukaj uporabljenih kazalnikov glej razlago v tekstu.
Regionalna klasifikacija sledi tabelam popisa iz leta 1940.
Vir: Isto kakor v tabeli 2.

Ker iz gornjih podatkov izhaja, da je tretja generacija glede ohranjanja neangleških jezikov najbolj obetajoča, sem v tabeli 5 prikazal njeno starostno strukturo za nekatere jezike. Narodnostne skupine, katerih priseljevanje se je začelo razmeroma zgodaj (Nemci, Čehi) imajo razmeroma staro tretjo generacijo, one, ki so se priseljevale kasneje (Slovaki, Slovenci, Hrvati, Srbi), pa mlajšo. Slednje velja tudi za francosko skupino, ki je bila soudeležena pri začetni kolonizaciji.

TABELA 5. STAROSTNA STRUKTURA TRETJE GENERACIJE IZBRANIH
JEZIKOVNIH SKUPIN
(v odstotkih)

Jezikovna skupina	Vsi	Do 14 let	14—24 let	25—44 let	45—64 let	65—74 let	75 in več let
nemška	100,0	6,1	10,1	32,5	36,1*	9,6	5,7
češka	100,0	5,7	14,8	41,3*	31,1	5,2	1,8
slovaška	100,0	9,5	25,6	53,3*	10,7	0,6	0,3
slovenska	100,0	9,0	31,6	54,4*	4,5	0,4	0,1
srbo-hrvaška	100,0	14,9	34,9	45,9*	3,8	0,2	0,3
francoska	100,0	16,4	18,9	31,5*	24,3	6,0	2,9
angleška	100,0	30,3	21,5*	23,1	17,6	4,8	2,8
vsi jeziki	100,0	29,5	21,5*	23,5	17,7	4,8	2,9

* Razred srednje starosti

Vir: U. S. Bureau of the Census. 1970 Census of Population. Subject Reports. National Origin and Language (Washington, 1973), str. 21.

V primeri s celotnim ameriškim prebivalstvom tretje generacije je imela tretja generacija SJS višji odstotek oseb, starih 14—24 let, a nižji odstotek mlajših od 14 let. Če pojde razvoj po isti poti kot pri jezikovnih skupinah starejših priseljencev, tj. Nemcev in Čehov, potem lahko pričakujemo, da se bo tretja generacija SJS postarala, najprej zaradi padca oseb pod 24. letom, kasneje pa zaradi porasta oseb, starih nad 65 let. Po drugi plati pa moramo upoštevati, da utegne nadaljnje krepčanje slovenske osveščenosti v vrstah tretje generacije in eventuelni preobrat glede padanja osveščenosti druge generacije — ki vključuje osebe, ki imajo kot starši določen vpliv na tretjo generacijo — peljati v nasprotno smer, namreč k pomlajevanju.

Zaključki glede usmerjanja kulturno-prosvetne politike

V primerjavi z ostalimi jezikovnimi skupinami, ki sem jih upošteval, je pri SJS nagnjenje k jezikovnemu ohranjanju najšibkejše. To pa tudi pomeni, da prispevajo osebe slovenskega rodu relativno najmanj k cilju dejansko mnogokulturne družbe.

Da bi dvignili osveščenost ameriških Slovencev na raven, ki je zažnavna pri ostalih etničnih skupinah, bo treba slovensko kulturno izročilo bolj kot do sedaj približati ameriškim Slovincem samim, obenem pa tudi širši ameriški javnosti. Slednje je potrebno zaradi tega, ker ni misliti, da bi bila lahko manjšinska kultura plodna, če o njej širša skupnost, med katero živi, ni zadosti poučena.

Ni slučajno, da so jezikovnim skupinam, katerih osveščenost narašča, na voljo sredstva obveščanja in prosvetno-obveščevalna služba matičnih držav. Nemčija usmerja v Severno Ameriko posebne radijske oddaje v nemščini in angleščini. Podobne oddaje so v ukrajinščini, armenščini in drugih jezikih. Nemški, finski in estonski studii oskrbujejo javno radijsko omrežje National Public Radio s programi, ki jih prenaša nekaj sto postaj po vseh ZDA.

Francoska vlada pošilja v Louisiano vsako leto nad 200 mladih ljudi, da poučujejo francoščino, kar šteje moškim k odslužitvi vojaškega roka. Na ameriški strani je odgovoren za sodelovanje Conseil pour le développement du français en Louisiane, ki ga financira ta zvezna država. Poleg tega prirejajo v pomembnejših ameriških središčih francoske filmske festivale, pri katerih sodelujejo vidni filmski ustvarjalci. V francoskih kulturnih centrih so na voljo kasete s francoskimi televizijskimi programi in ustrezno opremljeni televizorji za njihovo predvajanje.

Podobne dejavnosti bi veljalo organizirati na pobudo matičnih slovenskih institucij v sodelovanju z ustanovami kot so National Public Radio in organi posameznih ameriških zveznih držav, v katerih prebivajo večje skupine Slovencev. Za začetek bi denimo lahko poskrbeli za enoten sistem predvajanja televizijskih programov RTV Ljubljana po večjih kulturnih domovih v tujini. Ta razmeroma nizka kulturna investicija bi se bogato obrestovala. Ko pa bo v dohledni prihodnosti razširjena uporaba video-rekorderjev na domu, bi utegnile postati slovenske slikovne kasete celó privlačno potrošno blago.

Glede načrtov za bolj razširjeno poučevanje slovenščine velja upoštevati podatke o geografski razporeditvi SJS in njeni starostni strukturi. V krajih, kjer je SJS koncentrirana, naj bi slovenščino uvajali v učne načrte nižjih in srednjih šol, zaradi tega ker je pri tretji, najbolj osveščeni generaciji SJS močno zastopana ravno starostna skupina, ki ima otroke

v šolski dobi. V tem pogledu bi bila lahko za zgled Avstralija, kjer so dosegli pri uvajanju slovenščine v javne srednje šole zavidljive uspehe in kjer so slovenski šolniki postavili na noge lastno strokovno združenje (Slovenian Teachers Association of Victoria).

Učne programe v nižjih in srednjih šolah naj bi dopolnjevali tečaji na raznih stopnjah visokošolskega študija, učiteljem slovenščine pa naj bi bili namenjeni posebni poletni seminarji. Če upoštevamo, da pri slovenščini ne moremo pričakovati tako visokega vpisa kot pri španščini, francoščini ali ruščini, bi morali s posameznimi tečaji zadovoljiti potrebe širokega geografskega območja. Morali bi se torej nasloniti na moderne učne pripomočke, kot je denimo samopoučevanje z uporabo magnetofonskih zapisov.

Nadalje velja upoštevati različne starostne stopnje in skupine z različnimi zanimanji. Večini ameriških Slovencev omogoča spoznavanje slovenščine tesnejše sodelovanje pri raznih kulturnih ter družabnih dejavnostih, olajšuje pa tudi njihove obiske v Sloveniji. Drugo skupino sestavljajo tisti, ki niso nujno slovenskega rodu, a želijo pridobiti znanje slovenščine v študijske in raziskovalne namene.

Končno naj pripomnim, da je pripravljalcem učnih pripomočkov, namenjenih tistim, ki jim je glavni jezik angleščina, lahko v bodrilo dejstvo, da živé znatne skupine ljudi slovenskega rodu ne le v ZDA, temveč tudi v Kanadi in Avstraliji. To pa pomeni, da je moč pri pripravi učnih materialov doseči določeno ekonomičnost obsega, če imamo pred očmi skupne potrebe tistih, ki živé v deželah angleškega jezika.

Summary

GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION, AGE STRUCTURE, AND COMPARATIVE IDENTITY AWARENESS OF PERSONS OF SLOVENE LANGUAGE IN THE UNITED STATES

Toussaint Hočevar

Data on persons of Slovene language (PSL) contained in U. S. censuses of 1940 and 1970 are analyzed and compared with data for other linguistic groups. The excessive drop (44 percent) in the number of PSL between 1940 and 1970 may be in part attributable to coding of 1970 census responses, since persons entering the linguistically nondescript designations »Yugoslav« and »Slavic« have been coded as »Serbo-Croat« and »Slovak« (sic), respectively.

In 1970, Ohio accounted for 27,500, or 33 percent, of the total 82,500 PSL. Between 1940 and 1970 the foreign-born PSL subgroup (first generation) both dwindled and aged considerably. The third generation, that is persons whose both parents were born in the United States, was the subgroup with the lowest median age. As regards ethnic awareness, cohorts of the second generation who were under 25 years of age in 1940 show an abnormally high attrition, which tends to indicate a loss of ethnic awareness among this subgroup. On the other hand, the corresponding cohorts of the third generation increased in numbers, indicating a gain in Slovene ethnic awareness. (The ethnic awareness ratio was calculated as number of persons ages 25 to 64 in 1970/number of persons under 35 in 1940.) Of all generational groups the third and subsequent generations would appear as most receptive to Slovene language instruction and to Slovene heritage oriented cultural and educational programs.